Цана асобнага нумару 20 гр. Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

РЭХА ПРАЦЫ

Выходзіць два разы у тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.	Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр., на 3 мес. — 4 зл., на паўгоду — 8 зл., на год — 15 зл., заграніцу ўдвая даражэй. Перамена адрэсу 30 гр.	Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаваная залежыць ад Рэдакцыі.	Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 грош. за радок петыту ў 1 шпальту.

№ 2 Вільня, Чацьвер 6-га верасьня 1928 г. Год 1

По загаду Гродзкага Старасты сканфіскаваны № 1 „Рэха Працы“ за артыкулы: Барацьба з самадзейнасьцяй масаў на культурным фроньце“ і вестку з „Нашай хронікі“ — „Таварыства Беларускае Школы і рэдакцыя „Саха“ зачынены“, у якіх аб'ектыўна канстатаваўся факт „завешаньня“ (баімося пісаць зачыненьня) і апячатаньня памяшчэньня Т-ва Бел. Школы і рэдакцыі „Саха“.

По атрыманых інфармацыях аказваецца, што „Саха“ ня была „завешана“, а таму самая заметка падыйшла пад артыкул аб распаўсюджваньні заведама ілжывых інфармацыяў.

Ці загінем?

Жыў беларус—і будзе жыць!
Ня столькі „хамскія“ натуры
На карках вынясьлі сваіх...

Я. Купала.

На мінулым тыдні была мясцовымі віленскімі ўладамі „завешана“ (прыкрыта) ў сваей дзеяльнасьці Галоўная Управа Т-ва Белар. Школы.

Нашае прынцыповае адношаньне да гэтага факту было выказана ў папярэднім нумары, які за гэта быў сканфіскаваны. Усё-ж моўчкі мы міма гэтага факту прайсьці ня можам.

„Завешаньне“ ня ёсьць закрыцьцё, але і факт „завешаньня“, бязумоўна, немалаважны ў жыцьці беларускіх працоўных гушчаў. У апошні час Т-ва Белар. Школы была адзінаю беларускаю масаваю арганізацыяй, можна сказаць—адзінаю ўцехаю беларускіх сялян і работнікаў. Навет часовае „завешаньне“ галоўнага асяродку ўжо зараджае трывогу ўва ўсіх за аканчальны яго лёс, ставячы, апрача таго, пад падазрэньне тых, якія зьяўляюцца сябрамі арганізацыі, а пры тым палажэньні, палажэньні „зайца“, у якім знаходзіцца наш селянін, і гэта можа выклікаць далёка непажаданы вынік у сэньсе пасьпешнага разьвіцьця арганізацыі.

Вось-жа і паўстае пытаньне, ці так ужо страшны факт „завешаньня“ для нашага працоўнага руху ў цэлым, скажам больш, навет факт магчымага закрыцьця.

Сам па сабе — але, бязумоўна так. Гэтым мы пазбаўляемся магчымасьці выявіць хоць у самы нявінны спосаб сваю творчую энэргію, мы трацім апошнюю пляцоўку, дзе можам рабіць хоць-бы нешта малое, але ўсё-ж такі рабіць, ня спаць. Мала таго, тут нешта ёсьць яшчэ горшае: селянін і работнік гатоў траціць веру ў магчымасьць пасьпеху барацьбы за сваё месца пад сонцам наагул, гатоў перастаць верыць у свае сілы, а гэта, бязумоўна, гравіць шмат чым. З гэтага пункту гледжаньня навет „завешаньне“ мае пад сабою нейкую падставу для трывогі.

Аднак, узяўшы справу пад увагу, убачым, што *паважнай падставы для трывогі няма*. Мы павінны справу ўзяць шырэй.

Т-ва Белар. Школы ёсьць толькі культурная пляцоўка і, што-бы не гаварылі на яе ворагі беларускага працоўнага руху ў цэлым — яна можа задаволіць толькі частку таго ўстрывожанага народнага сумленьня, аб якім гаварыў на працэсе Грамады Б. Тарашкевіч, частку, якая ўкладваецца ў рамкі культурніцкай арганізацыі. Тут можна ставіць спэктаклі, чытаць кніжкі, лекцыі (калі ёсьць лектары), можна маральна ўплываць на насяленьне, падымаць яго, як кажуць, духоўны ровень. Гэта Т-ва Бел. Школы і рабіла. Але кожны прызнаецца, што ўсяе энэргіі беларускага сялянства і работніка Т-ва не супакойвала. *Т-ва Б. Шк. не магло падняць палітычнае акцыі*, не магло пратэставаць, як арганізацыя, проці тых несправядлівасьцяў, якія бачыць беларускі селянін і работнік у адносінах да сябе на кожным шагу. Гэтыя ўсе справы — сэрвітутаў, часта прымусовай высылкі на хутары, падзелу суседняй зямлі бяз жаднай увагі між каланістымі, або прадажы яе багацейшым, у месьце—безработьце, слабая плата, вызыск — ці не праходзяць яны па-за Т-вам? А ці ня гэта найбольш баліць беларускаму селяніну і работніку? А ці іншыя балячкі не праходзяць міма Т-ва? Бязумоўна-ж, так. Т-ва Белар. Школы, як арганізацыя культурніцкая, ня мела права займацца гэтымі справамі.

А ці ня йшла барацьба паміма Т-ва? Бязумоўна-ж, ішла і не магла ня йсьці, бо „ўстрывожанае сумленьне“ на ўсе адклікалася, і на справы палітычныя — ў першую чаргу. Мы маем выбары ў самаўрады, выбары, проста страшныя выбары ў Сойм, маем барацьбу за сэрвітуты, забастовачную барацьбу з вызыскам і г. д. і г. д. І гэта ўсе йшло міма Т-ва. Т-ва толькі было месцам адпачынку, *месцам праяўленьня энэргіі надбытачнай*. Дый што казаць—чалавек думае аб культурных справах, калі над'еўшы, а калі ён галодны—дык ён у першую чаргу думае і крычыць аб хлебе, *заманіць аб тым, што баліць*. Дык самай важнай справай была, ёсьць і астанецца—ўсё-ж такі справа эканамічна-палітычная і яна йшла ўвесь час паміма Т. Б. Ш., навет пры адсутнасьці легальных палітычных арганізацыяў. А, як ведама, гэтая барацьба можа спыніцца толькі тады, калі зьменяцца зусім эканамічна-гаспадарчыя абставіны, на якіх гэтая барацьба вырастае. А калі яны ня зьменяцца, дык ня толькі ня спыніцца барацьба, а навет пры найгоршых абставінах знойдзе магчымасьць праявіцца. Гэта—бягучая рэчка, якая знойдзе сабе рэчышча, як ты яго ні запруджвай. Голад—вось бацька і кіраўнік працоўнага руху ў цэлым, а Т. Б. Ш. толькі дапамога пры агульным імпэце барацьбы беларускага селяніна і работніка за свае правы. Навет акцыя з падачай дэклярацыяў на родную школу—і то часта адбываецца ў месцах, дзе няма гуртка Т. Б. Ш.

Бязумоўна, ня будзем лёгкаважыць: закрыцьцё Т. Б. Ш. зусім—было-б вялікаю ўтратаю для беларускага працоўнага руху, але бязумоўна таксама, што ўсяго руху гэта ані прытрымае шмат, ані тым больш спыніць зусім. Беларускі працоўны рух у цэлым мае куды шырэйшыя падставы, чым толькі імкненьне да асьветы. Ен асновавы на тым, на чым асновавы цэлы сусьветны працоўны рух—на барацьбе клясаў, на паступовым, нястрыманым імкненьні працоўных гушчаў усяго сьвету да здабыцьця сабе іншага становішча, чым цяпер яны маюць. З гэтым рухам зьвязаны і беларускі працоўны рух у цэлым. А сусьветнага працоўнага руху спыніць напэўна нікому ня ўдасца. Ня ўдасца спыніць і беларускага працоўнага руху ў цэлым.

Не загінем! Будзем жыць!

Калі так разважыць навет аб закрыцьці,—дык ці страшна ўжо так „завешаньне“?

Зусім ня страх выклічуць у нас гэтыя пастрахі, а, наадварот, большую злосьць, што навет на нявінным, культурным фроньце мы ня можам нічога рабіць. Адказам на гэта павінны быць якраз новыя дзесяткі тысячаў дэклярацыяў на родныя школы, незалежна ад таго, ці ёсьць дзе гурткі Т. Б. Ш., ці не. Бязумоўна, пакуль Галоўная Управа толькі „завешана“—гурткі Т. Б. Ш. на мясцох павінны праявіць у гэтым адношаньні найбольшую энэргію. Справа роднай школы ўсё-ж такі так важна, што мы аб ёй заўсёды павінны помніць, а цяпер якраз напрагчы ўсе сілы, каб здабыць яе. Барацьбе з намі на культурным фроньце мы адкажам дружнай барацьбой на тымжа фроньце!

Вось нашае чародная задача, да якое мы яшчэ ня раз вернемся.

Радуйцеся і весяліцеся!..

Таварыства Беларускай Школы, гэтай наймагутнейшай культурна-асьветовай установы Заходняй Беларусі няма. Працоўны беларускі народ пазбаўлены магчымасьці свабодную хвіліну праводзіць і духова аддыхаць у роднай яго душы атмасфэры. Працоўны Беларускі Народ нечыяй рукой пхаецца ў царства цемры, каб на дне ён знашоў сабе забвеньне ў чарцы. Дарогу да кабакоў і рэстаранаў далі.

Хто гэта накіраваў гэтай нябачанай у культурнай дзяржаве справай, каму гэта было на карысьць?

Таму, каму Т-ва Беларускае Школы стаяла на перашкодзе.

Дык Станкевічы і розныя „Міны“ радуйцеся і весяліцеся, бо сьвята на вашай вуліцы, радуйцеся і весяліцеся, бо вы дапялі сваей мэты, радуйцеся і весяліцеся, бо Беларускі Народ занясе гэты факт у гісторыю свайго культурнага і нацыянальнага адраджэньня і вас, як біблейская гісторыя Каіна, занясе да здрайцаў і прадажнікаў свайго народу. Вы гэтага жадалі, Вы да гэтага імкнуліся і Вы гэтага дачакалі.

Дык яшчэ раз радуйцеся і весяліцеся!

А нам з „сюрпрызамі“ спатыкацца ня першы раз.

Плачучы.

Трохі сьвету на цёмныя справы PPS.

Перадвыбарчая гарачка, у якую кінуліся розныя „партыі“ і „партыйкі“, прынясла заядлую барацьбу і палеміку, паміж рознымі групамі і партыямі, бо кожны хацеў паказаць свой лепшы бок і ўкалоць праціўніка.

З палемікі паміж пэпэсоўскім „Работнікам“ і п. Аліцыяй Бэлцікоўскай выйшла на сьвет надзвычай цікавая вестка, якая нячувана абурыла працоўныя масы. Вышэй успомненая А. Бэлцікоўская пачала цьвердзіць, што Маліноўскі (званы „Войткам“) — лідэр пэпэсаў супрацоўнічаў з дэфэнзывай і „што ўстановай палітычнай дэфэнзывы карыстаўся для мэтаў партыйных“.

Мала таго, што пэпэсы памагаюць капіталістам праводзіць капіталістычную рацыяналізацыю працы, кідаючы работнікаў у найбольшы вызыск, мала таго, што ламаюць забастоўкі арбітражам, што на дэманстрацыях, як гэта было ў Варшаве на 1-га мая, арганізоўваюць „боювкі“ з браўнінгамі і кіямі нападаюць на мірна дэманструючых рабочых, мала таго, што яны здрадзілі рабочай клясе, заслужылі імя сацыял фошыстаў, але яны яшчэ супрацоўнічаюць у дэфэнзыве і „ўстанову палітычнай дэфэнзывы выкарыстоўваюць для мэтаў партыйных“! Гэтага яшчэ не хапала да цэлага камплекту?

Але, як ведама, „таварыш посэл“ „Войтэк“ Маліноўскі „ня прызнаў сябе вінаватым“ і справа пайшла ў маршалкоўскі суд.

„Крук круку вока ня выдзяўбе“—кажа старая пагаворка, так сталася і з „Войткам“: маршалкоўскі суд яго апраўдаў і закіды А. Бэлцікоўскай прызнаў беспадстаўнымі.

А. Бэлцікоўская мусіла падпарадкавацца прыгавару маршалкоўскага суду, але ўсё ж хоча апраўдацца перад „публічнай апініяй“ і з гэтай мэтай выпусьціла да Маршалка Сойму п. І. Дашынскага адкрыты ліст, у якім, як сама піша, „агранічваецца толькі для прадстаўленьня Пану Маршалку некалькіх найважнейшых момантаў, якія пазволяць Яму ацаніць аб'ектыўна ход справы“.

Далей сьцьвярджае, што:

1) „Мае паказаньні, даныя Маршалкоўскаму Суду 5 га чэрвеня, ня былі стэнаграфаванымі і наагул не запісаныя, а ход таго паседжаньня ня быў занесены ў пратакол“...

2) „Вядучы нараду і абвяшчаючы прысуд, Маршалкоўскі суд ня меў маіх паказаньняў, якія, з прычыны адказу другі раз праслухаць мяне праз Суд, напісала сама і выслала ў Суд 28 ліпня гэтага г. заказным пісьмом № 13641 на рукі П. Віцэмаршалка кс. Сэвэрына Чэтвэртынскага“...

3) „Не разгледжана ўрадавыя дакуманты, на якія паказала ў часе маіх паказаньняў“...

4) „Выслухана з боку пасла Маліноўскага, як сьведкаў, п. п. Вацлава Масьлянкевіча і Франука Ябчынскага“..., якіх „дамагалася абавязкавага выключэньня, бо ад двух гадоў яны са мною маюць судовую справу, цывільную і карную“..., апрача таго, „ня ведаюць яны нічога аб справе, над якой ідзе нарада Маршалкоўскага Суду“...

5) „Ня вызвана і ня выслухана паданых праз мяне сьведкаў“... Далей ідуць прозьвішчы гэтых сьведкаў.

Вышэй сказанае дае права сумлявацца, што да правільнага, ці лепш сказаць, справядлівага прыгавару Маршалкоўскага Суду.

Далей, каб падцьвердзіць свае закіды, А. Бэлцікоўская ў гэтым адкрытым лісьце друкуе пісьмы яе сьведкаў. Уладзімер Віскоўскі, арганізатар і першы кіраўнік аддзелу палітычнай паліцыі ў Польшчы, цяпер вышэйшы ўрадовец Палескага Ваяводства і рэдактар часопісі „Палесьсе“, між іншым у лісьце да А. Бэлцікоўскай піша:

„Сьцьвярджаю, што пры арганізацыі і кіраваньні ў працягу першага году існаваньня палітычнай паліцыі (Аддзел Інфармацыйны Кам. Гал. П. П.) дазнаваў помачы і цешыўся з супрацоўніцтва значнага ліку сяброў або б. сяброў арганізацыі П. П. С. Адтрымліваў стуль кандыдатаў на функцыянэраў і рад інфармацыяў. Утрымліваў пасрэдна і беспасрэдна сувязь з п. пасłом Мар'янам Маліноўскім і іншымі сябрамі П. П. С. Лучнікам быў п. Кальніс-Краеўскі. Змушаны, аднак, пераканацца, што супрацоўніцтва гэтае было прадыктавана тагачаснымі палітычнымі варункамі, абапёртае было на ідэйвай падкладцы, маючы на мэце абарону пару месяцаў існуючай Дзяржавы перад унутраным раскладам. Супрацоўніцтва гэтае, з боку П. П. С. і асабліва пасла Маліноўскага ня мела на мэце ні матэр'яльнай, ні палітычнай карысьці, ня мела значыцца ніякіх ганьбуючых прыметаў. Усё-ж была фактам“.

Другі сьведка п. Ф. Галінскі, сябра рэдакцыі „Кур'ера Паранняга“ ў Варшаве, б. надкамісар палітычнай паліцыі, між іншым, таксама ў сваім пісьме піша:

1) „пасол Мар'ян Маліноўскі заставаўся ў кантакце з начальнікам Аддзелу IV Д. Мін. Спраў Унутраных (Палітычная Паліцыя), бываючы ў яго бюры, пасьля чаго — ня раз былі ўзмоцнены рэпрэсіі проці крайніх адзінак“.

Значыць пэпэсы рабілі так: калі ў іхняй партыі хто пасьмеў іх крытыкаваць, дэмаскаваць іхнюю здрадніцкую палітыку, ці навет пакідаў партыю, дык тады які небудзь „лідэр“ ішоў у бюро і „пасьля чаго былі ўзмоцнены рэпрэсіі да крайніх адзінак“, ці проста—напраста саджалі за... краты.

Адносна да паказаньняў п. Сьцяпана Лэнскага, публіцыста, б. шэфа палітычнай паліцыі ў Варшаве (1923 — 24 г.) піша да А. Бэлцікоўскай п. Язэп К. Альшэўскі:

„На пытаньне сьцьвярджаю, што Сьцяпан Лэнскі 2 жніўня г. г. ў Варшаве у маёй прысутнасьці сказаў:

1) што, вызваны як сьведка на Маршалкоўскі Суд, сьцьвердзіў у сваіх паказаньнях, што, стаўшы ў 1923 г. шэфам палітычнай паліцыі ў Варшаве, даведаўся ад сваіх калегаў, ахвіцэраў паліцыі, аб тым, што пасол Мар'ян Маліноўскі супрацоўнічаў з палітычнай паліцыяй.

2) што шмат людзей з варшаўскай арганізацыі П. П. С. супрацоўнічала, у часе яго ўрадаваньня, з падпарадкаваным яму ўрадам“.

Дык, ці М. Маліноўскі і наагул пэпэсы супрацоўнічалі з дэфэнзывай, ці не? Ці прыгавар Маршалкоўскага Суду ў гэтай справе справядлівы?

Няхай адкажуць на гэтыя пытаньні самі чытачы.

Пётра Жвір.

Нямеччына, Францыя і эвакуацыя Надрэніі.

Зусім неспадзеўкі, 23-га жніўня ў Элісейскім Палацы ў Парыжы была склікана французская Рада Міністраў. Гэта выклікала вялікае зацікаўленьне навет і ў апусьцеўшых з поваду адпускаў палітычных цэнтрах, як Францыі, так і заграніцы, бо-ж было ведама, што французскія міністры зьбяруцца толькі ў пачатку верасьня, калі якраз і канчаюцца іх вакацыі.

Што-ж гэта за прычына сабраньня французскіх міністраў?

Сама Рада Міністраў прызнала патрэбу паразуменьня міністраў, якія прыедуць падпісаць пакт Кэлёга. Але-ж ці можна ў гэта паверыць. Ці можна паверыць, што дзеля ўкладу парадку прыняцьцяў і дзеля ўкладу „меню“ банкетаў патрэбна склікаць усіх міністраў.

Тут пэўна штосьці іншае.

Нямеччына даўно ўжо як высунула спробу прысьпяшэньня эвакуацыі Надрэніі, цьвердзячы, што далейшая акупацыя яе ня мае ніякага сэнсу па падпісаньні лёкарнскага дагавору.

Новы нямецкі канцлер, Гэрман Мюлер, выразна сцьвярджае гэта ў сваей праграмавай дэклярацыі з 3-га ліпня. Пры гэтым ён дадае, што зьвязаньне гэтай справы „з іншымі беспадставовымі справамі“ не павінна мець ніякага мейсца. Палітычны-ж і асабісты прыяцель Штрэземана, пасол Вэрнэр фон Рэйнбабэн, ідзе яшчэ далей у выданай ім нядаўна на гэтую тэму брашуры. Эвакуацыю Надрэніі бяз ніякіх адкладаў і варункаў ён лічыць за „жыцьцёвыя правы“ Нямеччыны, папярэджваючы пры гэтым Францыю, што „Нямеччына ніколі не адмовіцца ад высілкаў, усунуць тыя несправядлівасьці, якія зрабілі Нямеччыне на Усходзе“ (польская граніца). Але гэта яшчэ ня ўсё. Каталіцкая „Гэрманія“ зьмясьціла 3 г. жніўня артыкул, у якім кажа, „што пакуль Францыя будзе пратэставаць проці прылучэньня да Нямеччыны Аўстрыі і забранага Польшчай „калідору“, датуль ня можа быць ніякай гутаркі аб паразуменьні паміж Нямеччынай і Францыяй“.

Гэтыя сталыя дамаганьні Нямеччыны — зьнясеньня французкай акупацыі і перагляду ўсходніх граніцаў і ёсьць прычынай неспадзяванага скліканьня французкай Рады Міністраў.

Зацікаўленаму гэтай справай французкаму ўраду патрэбна ўстанавіць нейкую лінію, нейкую праграму аднесна такіх дамаганьняў Нямеччыны, з якой-бы згаджаліся ўсе міністры, належачыя да розных палітычных партыяў. Апрача гэтага, Францыі трэба паразумецца і са ўсімі саюзнымі з ею дзяржавамі, бо-ж усім хіба ведама, што справа Надрэніі, справа перагляду, „усходніх граніцаў“ Нямеччыны (з Польшчай), ня ёсьць справай выключна нямецка-французкай, а агульна саюзьніцкай.

Гэта і ёсьць галоўная, у міжнародным маштабе, прычына скліканьня французкай Рады Міністраў.

З другога боку, важнай тут прычынай зьяўляецца і тое, што некаторыя французкія ўплывовыя часопісі, як напрыклад „Volante“ лічаць, што не патрэбна зьвязваць „Рэйн з Віслай“.

Дык ці ня будзе прымешана справа эвакуацыі Надрэніі і перагляду ўсходняй граніцы, вынікам падпісаньня процівавеннага пакту Кэлёга?

Што-ж гэта нарада французскіх міністраў мае супольнага з беларускай справай?

Трэба адзначыць, што паднясьце пытаньня аб усходніх граніцах Нямеччыны ёсьць палючай справай і беларускага працоўнага народу пад Польшчай. Усім вядома, што на зьмену сучасных сваіх граніц Польшча ніколі не дазволіць—ні ўрад Пілсудскага, ні іншыя ўрады Польшчы. Горны Сьлёнск і так званы калідор з Данцыгам гэта ёсьць эканамічная аддушына Польшчы, адзіны выхад да мора, да якога Польшча імкнулася ў працягу свайго незалежнага жыцьця і да якога будзе імкнуцца. Польска-літоўскі канфлікт гэта толькі надцьвярджае. Дык паўстае пытаньне, што-ж з гэтага выйдзе?

Нямеччына, развязаўшы сабе рукі на Захадзе, скіруе ўсю сваю ўвагу на Усход. Тут могуць выйсьці ўсялякія магчымасьці, як для Польшчы, такcама і для Заходняй Беларусі, справа аб якой, пэўне ж, будзе разглядацца калісьці на будучым міжнародным кангрэсе. Чакаем.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Прэм'ер Бартэль і зьмена Канстытуцыі.

Пазнанская прэса інфармуе, што прэм'ер Бартэль у дарозе да Варшавы заявіў аднаму бэрлінскаму карэспандэнту, што зьмена Канстытуцыі вельмі блізкая.

Ініцыятыва зьмены Канстытуцыі выходзіць ад Б. Б.

Таму-ж карэспандэнту прэм'ер заявіў, што ў першых днях будучага тыдня скліча Эканамічны Камітэт Рады Міністраў, на паседжаньнях якога будзе здэцыдавана справа ўмовы з Гарыманам (справа прадажы яму прамысловых гутаў Верхн. Сьлёнску).

Праект новага тэрыторыяльнага падзелу Польшчы.

Маёр Генэральнага Штабу Раман Стажыньскі апрацаваў новы праект тэрыторыяльнага падзелу Польшчы.

Паводле гэтага праекту, Польшча будзе падзелена на 6 правінцыяў. Кожная правінцыя будзе складацца з некалькіх аднамільёных ваяводзтваў.

Сталіцы правінцыяў маюць быць у: Варшаве, Вільні, Кракаве, Пазнані, Львове і Любліне.

У кожную з іх будзе ўходзіць ад 3 да 5 ваяводзтваў, з местапрабываньнем уладаў II інстанцыі і ваяводзкімі ўрадамі разам з так-званымі ўрадамі (ўстановамі), ня злучанымі ў местапрабываньні ваяводзтваў.

Наагул у-ва ўсей Польшчы будзе 25 ваяводзтваў, лічачых ня больш, як па-паўтара мільёна чалавек.

Ці ня прэтэнсыя гэта на некую папяровую „аўтаномію“ ці „фэдэрацыю“ з „Крэсамі“?!

Украінізацыя праваслаўнай царквы ў Польшчы.

Старшыня Праваслаўнай Царквы ў Польшчы, мітрапаліт Дзяніс, выдаў да праваслаўнага духавенства распараджэньне, у якім прызнае украінскую мову за адну з раўнапраўных царкоўных моваў і загадвае падўладнаму духавенству памагаць праводзіць украінізацыю багаслужэньняў і абсалютнае ўжываньне ўкраінскай мовы ў казаньнях (пропаведзях) і на лекцыях рэлігіі ў школах.

Трэба гэтага самага спадзявацца і ў адносінах да праваслаўнага беларускага духавенства.

Як бачым, дык духоўныя ўлады ў Польшчы жмат прабяглейшыя за сьвецкія, бо гэты новы „курс“ духавенства, зусім страціўшага ўплывы ў сялянскіх масах, ня больш і ня менш, як „хапаньне тапячагася за саломінку“.

Цікава, як польскі ўрад глядзіць на сваю сітуацыю „на Крэсах“: ці ён лічыць, што яшчэ „рана“ хапацца за гэтую „саломінку, ці што ўжо позна“...

Хвароба Дашынскага.

Львоўская прэса падае, што прабываючы на летніх „вакацыях“ (адпачынку?!) у Трускаўцу маршалак Сойму Дашынскі захварэў на грыпу.

Польшча збраіцца.

25 г. жніўня ў Канне (Францыя) спушчаны на ваду нозазбудаваны для Польшчы контрмінаносец „Burza“, на 1540 тоннаў паемнасьці.

Там жа будуюцца і тры польскія падводныя лодкі: „Wilk“, „Żbik“ і „Ryś“.

А ўлады прапануюць мір, падпісваюць розныя „проціваенныя“ амэрыканскія і неамэрыканскія міравыя праекты!..

Жалезнадарожная катастрофа.

Уночы 25 г. месяца на станцыі Конайды здарылася жалезнадарожная катастрофа. Вышаўшы з Варшавы кур'ер, курсуючы на шляху Варшава—Гданск, наехаў на асабовы цягнік. Ад удару 3 апошнія вагоны выкалеіліся. Адзін з іх ударыўся аб паравоз стаячага цягніка і моцна паламаўся; 2 другія пацярпелі крыху менш.

Раненых і патоўчаных—15 чалавек.

Грознае зьявішча ў млынарскім промысьле.

„Głos Prawdy“ (№ 232) піша, што апошнімі днямі працадаўцы млынарскага промыслу ў Варшаве адкінулі трываўшую ўжо 2 гады зборную ўмову. Умова гэтая абавязвала іх да 7 верасьня г. г. У сувязі з гэтым 30 жніўня мела адбыцца першая канфэрэнцыя работнікаў і працадаўцаў для падпісаньня новай умовы.

Газэта зазначае, што працадаўцы маюцца паменшыць плату. Тымчасам прафэсыянальны саюз млынарскіх работнікаў адкідае ўсякую магчымасьць зьменшаньня платы і ўразе няўступлівасьці працадаўцаў пагражае забастоўкай.

Такое становішча зьяўляецца запраўды грозным, бо ў разе пройгрышу варшаўскіх млынарскіх работнікаў, працадаўцы-млынары ўсей Польшчы пачнуць „урэзваць“ плату сваім работнікам.

Але-ж хіба ў варшаўскіх работнікаў хопіць сьведамасьці важнасьці сваей справы.

Дык хай-жа гэтае „грознае зьявішча“ (пакуль што яшчэ ня ведама, для каго), будзе повадам для працоўных выказаць усю сьведамасьць і салідарнасьць сваіх інтарэсаў і патрэбаў, за плячамі якой стаіць іх поўнае вызваленьне з-пад вызыску „хлебадаўцаў“.

Забастоўка электрамантэраў.

У Варшаве ўсё яшчэ трывае забастоўка электрамантэраў.

25 жніўня адбылася канфэрэнцыя работнікаў-электрамантэраў і працадаўцаў у справе зьліквідаваньня забастоўкі, выкліканай жаданьнем работнікаў 25 прац. падбаўкі. Прадстаўнікі працадаўцаў згадзіліся на 25 прац. падбаўку толькі ад 15 кастрычніка г. году, калі скончыцца абавязваючая цяпер умова і будзе падпісана новая.

Да 15 кастрычніка—прадстаўнікі прадпрыемцаў „заахвяравалі“ работнікам 6 прац. падбаўкі.

Прадстаўнікі работнікаў зажадалі 25 прац. падбаўкі зараз-жа.

Канфэрэнцыя разьехалася бяз ніякага дадатнага пасьпеху. Забастоўка трывае.

Дэфраўдацыя ў варшаўскім магістраце.

Голасная нядаўна справа надужыцьцяў кіраўніка Крэдытовай Сэкцыі Варшаўскага Магістрату Шкарадзінскага пачынае выясьняцца. Між іншым, выяўлена, што Шкарадзінскі „прыватна“ прыняты гор. Магільнам аблігацыі на суму 76,000 рублёў.

Шкарадзінскі звольнены са службы і арыштаваны. Спадзяюцца, што ў гэтай справе замешана яшчэ некалькі чалавек, арышту якіх чакаюць у „хуткім часе“.

І камісіі бастуюць?

На 24 жніўня ў Варшаве было склікана паседжаньне Галоўнай Камісіі дзеля досьледаў над узроетам коштаў пражыцьця.

Але сябры Камісіі не зьявіліся.

І гэта ўжо трэці раз, як гэтая Камісія склікаецца, але ня зьбіраецца.

Ці то паны забаставаліся, ці загуляліся?!

Камуністычная дэманстрацыя ў Лодзі.

З поваду паўторнага арыштаваньня звольненага нядаўна з турмы (па 4-х гадах сядзеньня) былога камуністычнага пасла Ланцуцкага, у Лодзі адбыліся камуністычныя дэманстрацыі.

Дэманстрацыі пачаліся з колькі-гадзіннага пратэсту палітычных вязьняў у Лодзі, зажадаўшых пракуратара і пачаўшых пяяць інтэрнацыянал.

Адначасна перад вастрогам зьявіўся „вялікі натоўп іх таварышоў“ (так называе кам. дэманстрацыю „Epoka“ ў 246 №), памагаючых ім звонку ў пратэсьце.

У хуткім часе зьявіліся ўзмоцненыя аддзелы пешай і коннай паліцыі, якая і разагнала дэманстрантаў, арыштоўваючы „апіраўшыхся прадстаўніком публічнага парадку“.

Буржуазная прэса падае, што арыштаваных толькі 8 чалавек.

Пасьля гэтага яшчэ доўгі час зграмаджваліся ў розных месцах групы камун. моладзі, крычаўшай свае „антыдзяржаўныя“ лёзунгі, а на розных мурах і сьценах зьявіліся розныя „надпісы“.

Упалявалі... камсамольцаў.

Як інфармуе варшаўская прэса (Rzeczpospolita № 241), у сувязі з надыходзячым сьвятам камуністычнай моладзі (2 верасьня), варшаўскія камуністы распачалі ажыўленую дзейнасьць.

Паінфармаваная аб гэтым паліцыя разагнала аднаго дня адно з такіх сабраньняў камсамольцаў у Варшаве. Акружыўшы дом, паліцыя і выведоўцы „ўварваліся“ ў сяродак, дзе арыштавалі 8 наступных „выпротэўцаў“: Мячыслава Віцінскага, Зыгмунта Лугоўскага, Сьцяпана Братноўскага, Абрама Лецінскага, Егуда Кранцэнблюма, Аляксандра Кавальскага, Вацлава Голэнбёўскага і Рахіль Гагман.

Украінскі тэрорызм.

Надоўчы ў аколіцах Львова знойдзены труп забітага „лаяльнага“ валаснога асэсара і кандыдата на валаснога старшыню ў Воўчынцу, нейкага Навагрудзкага.

Сьледзтва бясцам усталіла, што гэта справа ўкраінскіх тэрорыстаў, сярод якіх арыштавала 5 чалавек.

Пажар фабрыкі.

20-га жніўня ў ткацкай фабрыцы фір-

А. Рэйзін.

„Стары працаўнік“.

Вайцех пасварыўся са сваім гаспадаром, уласьнікам вялікай друкарні.

Крыўдаа! гаварыў сам да сябе праз увесь дзень. Трэба было маўчаць. 25 год працаваў, працаваў, быў верны, як сабака, а цяпер, калі ўжо галава поўна сівых валасоў, на табе, шукай новых гаспадароў!

Работа валіцца з ягоных рук, а машыніст друкарні, высокі немец, з кручанымі вусамі, злуецца:

Ты сёньня Вайцех п'яны, ці што?

Падражнены такім нядобрым пытаньнем, Вайцех забыўся аб старшынстве і злосна адказаў:

Я ня ведаю хто п'е, я ці пан?

— Ага, так і ты пачынаеш мне гаварыць насупроць — разгневаўся машыніст— добра! добра!

За гэта „добра“, добра“ Вайцех палохаецца так, што аж трасе яго. Ен ведае, што дзякуючы гэтаму „добра“ — „добра“, адмовілі ў прошлым годзе ў службе аднаму рабочаму Стаху, каторы і да гэтага часу не знайшоў сабе яшчэ працы. Ен яго бачыў на прошлым тыдні, валяючагася каля мосту ў кумпаніі п'яніц і басякоў.

І Вайцех хавае глыбока ў сэрцы рэшту гонару, каторы застаўся ў яго яшчэ ў працягу 25 гадоў службы ў друкарні, і больш мягкім голасам зварочваецца да машыніста.

Я не разумею, чаго Вы сёньня такі злы. Ці-ж гэта грэх, калі часам выпіваеш троху гарэлкі...

Але замест таго, каб паправіць настрой, ён сапсаваў яшчэ больш. Машыніст глядзіць на яго сваімі злымі, шэрымі вачыма і крычыць:

— Ты звар'ячыш! ці не!

Усё прапала: думае ў страху Вайцех, і бярэцца за работу, падаваць паперу ў машыну. Машыніст крычыць ізноў:

Якую паперу ты прынёс, ідыёт? „Няшчасьцьце пачынаецца“! думае Вайцех і рукі яговыя апускаюцца.

Прышоўшы да хаты, фізычна і духова змучаны, Вайцех кінуўся на лаву, каторая служыла ложкам для яго і жонкі, і сумна глядзеў.

— Будзеш есьці? спытала жонка, да часу састарэўшая кабета з патухшымі вачыма і ўпаўшай грудзьдзю.

Вайцех не адказаў.

Чаму ты такі здэнэрваваны? бядуючы пытала яна, гледзячы на свайго мужа вернымі вачыма.

Вайцех не адказваў.

Жонка занепакоілася і спытала зноў:

— Можа ты хворы?

— Хворы!!! схапіўся Вайцех — не дачакаюцца гэтага яны.

Ды злосна паглядзеў на жонку і бурчэў:

— Іншага слова, як хворы, у яе няма.

Жонка пачала слаба бараніцца:

Хай мае ворагі хваруюць, я так сабе... ты такі здэнэрваваны...

— Здэнэрваваны... шаптаў Вайцех, чаго я здэнэрваваны... я сьмяюся з усяго гэтага... я пасварыўся з гаспадаром... За 25 гадоў, нічога, можна сабе пазволіць адзін раз у працягу 25 гадоў, адказаць гаспадару. Я адных гадоў з ім, а працаваў я больш за яго... Жонка зразумела, што Вайцех сёньня перасаліў. Сэрца пачало палохацца і ёй хацелася яго троху пажурыць: Чаму? Але крыху баючыся Вайцеха, а крыху з спачуваньня, яна мягка зьвярнулася да яго:

Не бядуй, ён цябе ня зволніць...

Зволніць... хай звальняе... злаваўся Вайцех і-колькі яшчэ цярпець! 25 гадоў адслужыў, хопіць!... Я сам адмоўлюся...

Сказаў ён гэта толькі для таго, каб супакоіць свае гора, але зараз-жа, ён зусім сур'ёзна прагаварыў:

Досьць! 25 гадоў! Я спрабую сваё шчасьце ў іншым мейсцы...

На заўтра Вайцех устаў раней, як заўсёды. Але працаваць ён пайшоў на гадзіну пазьней. Як ён спазьніўся на гэту гадзіну, ён сам ня ведае: чорт і сёньня ўмяшаўся. Ен ясна бачыць, што ўвесь кусок, каторы выткалі 25 гадоў, пачынае рвацца... Гэта быў шэры кусок, але цэлы і пэўны. Што цяпер будзе? Сам Бог гэтага не згадае.

Падыйшоўшы да двара, дзе знаходзілася друкарня, ён застанавіўся, паглядзеў на вокны, каторыя замест мілага прывітаньня, якое ён атрымоўваў кожную раніцу, злосна глядзелі на яго, як учора вочы гаспадара, калі ён яго нібы то абразіў. Шум машын, нібы прадказваў нядобры канец. Тры разы ён перахрысьціўся, кажучы: „Божа памажы твайму рабу“! і ўвайшоў у фабрыку.

На няшчасьце гаспадар быў унізе. Пабачыўшы яго, Вайцех ня меў дзе схавацца і змушаны быў астацца чакаць вымовы ад гаспадара. Але гэты яго не заўважыў і гутарыў з машыністам.

Вайцех адчуваў, што гэты кусок, шэры даўгі кусок рвецца на заўсёды на векі; направіць гэта ня можна і ён адчуваў, што павінен нешта рабіць. Так стаяць няма чаго і абліваючысь халодным потам ён выгаварыў.

— Пане гаспадар. Я хачу рахунак... Вайцех чакаў вялікага афэкту. Пасьля 25 гадовай працы прасіць рахунак, здараецца ня кожны дзень. Але яго просьба не зрабіла ўражаньня. Ен спрабуе галасьней сказаць; чаго ён баіцца — ён-жа ня хлопчык:

— Я хацеў папрасіць у гаспадара рахунак! — прагаварыў ён яшчэ раз больш цьвёрда, а сэрца білася, як у разбойніка.

— Я чуў... холадна адказаў гаспадар— прыдзеш пазьней...

„Значыць ён прыймае маю адмову“ дзівіўся Вайцех, не разумеючы нічога.

Ен пачуў сябе такім малым, такім паўшым, што ён дзівіўся, як гэта ён, Вайцех, мог праслужыць у такога добрага гаспадара 25 гадоў. Гэта мусіць была памылка. Дзіўная памылка.

Ен паглядзеў навакол сябе, на скрыню, якую ён мусіў-бы вынесьці на панадворак. Значыць яго скрыня. Але цяпер гэтыя скрыні яму былі такія чужыя, як гаспадар, як уся друкарня і ён ніяк ня мог зразумець, як гэта ён тут праслужыў аж 25 гадоў... Гэта памылка, вялікая памылка. Разьбіты зусім ён выйшаў на панадворак, дзе і астанавіўся ня ведаючы куды ісьці... Туды ісьці ён павінен а першай гадзіне... Ісьці да хаты, немагчыма, ён там звар'юе. Можа зайсьці зноў да гаспадара, упасьць к нагам і сказаць:

— Даражэнькі, я толькі пажартаваў, нашто мне адходзіць, я цябе люблю, я люблю друкарню, гэтыя скрыні, каторыя трэба выносіць, я ўсё люблю, я так да ўсяго прывычаіўся... 25 гадоў, гэта-ж ня жарты... Я гэта жартаваў, даражэнькі, даруй...

Але ногі яму ня служаць, каб зрабіць хоць крок і, пачэсываючы патыліцу, ён кажа бязрадна:

Эт, да ўсіх чарцей, хай будзе! хай будзе!

Ен выйшаў з панадворку. Але куды ён пойдзе? Шукаць працы ў іншым мейсцы ён ня мае права, бо ён яшчэ ня чуў рашучага адказу ад гаспадара, ён ня мае права... Папершае ён павінен пажагнацца з ім добра, падзякаваць яму за хлеб і соль, хай ня думае, што Вайцех які небудзь лобус, хлапец... не! Вайцех разумее, як трэба абходзіцца.

Так, ён пачакае яшчэ крыху, ён зойдзе за рахункам, яму належыць за два тыдні: панядзелак, аўторак, выходзіць гэта каля...

Галава яго такая цяжкая ад думак, што ня можа навет зьлічыць.

мы Грунтштэйн у Лодзі выбух пажар, спаліўшы бяз мала ўсю фабрыку.

З прычыны пажару 300 працаваўшых там работнікаў страціла працу.

Заграніцай.

Адповедзь Вальдэмараса маршалку Пілсудскаму.

27 га жніўня 1928 г. на зьезьдзе ў Уцянах літоўскі прэм'ер Вальдэмарас сказаў вялікую прамову, якую можна лічыць за адповедзь на прамову Пілсудскага на зьезьдзе легіяністаў у Вільні.

Паводле прэсы, Вальдэмарас быццам сказаў, што легіяністы закончылі свой зьезд выкрыкам: „давай нам Коўню". Літвіны-ж, кажа Вальдэмарас, адказваюць на гэта: „Літва ніколі не супакоіцца бяз Вільні". Гэтая акалічнасьць, што трэцяя частка літоўскай тэрыторыі знаходзіцца пад уладай Польшчы, заўсёды зьяўляецца галоўнай заботай Літвы. Але як справядлівасьць знаходзіцца на баку Літвы, дык і ўвесь літоўскі народ падтрымлівае палітыку свайго ўраду ў Віленскім пытаньні.

„Барацьбу за Вільню — сваю народную сьвятасьць, літоўскі народ будзе і далей весьці мірным шляхам. Дух, які пануе ў незалежнай Літве, сягае і за дэмакрацыйную лінію", дзе ўсе чакаюць часіны новага аб'яднаньня Літвы. Літоўскі ўрад ня раз абвяшчаў усім, што дыпляматычныя і канцулярныя зносіны з Польшчай не магчымы датуль, пакуль Вільня ня будзе сталіцай Літвы.

Зварачваючыся да слоў марш. Пілсудскага: „Вільня мусіць быць маей" і на ўспамін аб Вільні, як аб вялікодным падарунку легіяністаў, Вальдэмарас кажа, што гэты факт прыпамінае памёршыя часы, калі цэлыя тэрыторыі з жывучымі на іх людзьмі, цэлыя народы лічыліся за прадмет прыватнай уласнасьці. „Аднак сам польскі народ", канчае Вальдэмарас, „разумее, якая несправядлівасьць робіцца Літве, і ніколі ня будзе бараніць Вільні. Літоўскі народ будзе з нецярплівасьцю чакаць часіны, калі праб'е гадзіна новага аб'яднаньня Літвы".

На гэтым зьезьдзе было каля 10 тысяч чалавек. Зьезд ухваліў рэзалюцыю, салідарызуючыся з заграпічнай палітыкай ураду.

Мусім адзначыць, што прамову Вальдэмараса польская прэса падала тут вельмі няпоўна, але і з гэтага зіба добра відаць, як стаяць адносіны Польшчы і Літвы, а разам з гэтым, як цяжка Польшчы перад сусьветнай апініяй утрымаць пры сабе нашу, а ня польскую і літоўскую Віленшчыну. Мы маўчым, але-ж гэта ня значыць, што і будзем маўчаць.

Падпісаньне проці-ваеннага пакту Кэллёга.

27-га жніўня г. г. у Парыжы надпісаны проці-ваенны пакт Кэллёга. На ўрачыстасьць падпісаньня прыехаў і сам аўтар пакту Кэллёг. Прыехаў ён у Парыж у вялікай таямніцы, бо баяліся, каб з прычыны ўгодкаў сьмерці Сакко і Ванцэці ня было на яго замаху. Цягнік, вязучы Кэллёга, прыбыў на колькінаццаць мінют раней і на зусім другі тор. Каб яшчэ лепш змыліць выбражаных „замахоўцаў", на пэроне фальшывага шляху было выстаўлена шмат паліцыі, а на пэроне праўдзівага шляху не наставілі ні аднаго паліцыянта, затое дужа сышчыкаў.

Так панам заўсёды сьніцца работніцкая помста, што-ж „мусіць сумеьне ня чыстае".

Прыехаўшы, Кэллёг зрабіў візыт Брыяну, наступна ўсе паўнамоцнікі падпісваючых дзяржаваў былі запрошаны Прэзыдэнтам Францыі на „сьняданьне". Апрача заграпічных гасьцей, на сьняданьні былі прысутнымі і ўсе сябры ўраду і многа розных высокіх і вядомых дзеячоў. Спадзяюцца, што пасьля падпісаньня пакту, будзе парушана справа прысьпяшэньня эвакуацыі Надрэніі.

Нямецкая прэса адносіцца да гэтых „нарадаў" зусім пэсымістычна—кажа, што калі яны і будуць, то ў некарысных варунках для эвакуацыі Надрэніі, справы „Аншлюсу" (прылучэньня Аўстрыі) і перагляду ўсходніх граніц.

Орган францускіх камуністаў „Гуманітэ", дэкляруе, што ў дзень падпісаньня пакту, адбудуцца камуністычныя маніфэстацыі, дзеля надчырккеньня салідарнасьці з СССР, як не запрошанай дзяржавы працоўных, проці міжнароднага капіталізму.

Палітычныя гутаркі.

На пярэдадні падпісаньня пакту пачаліся палітычныя гутаркі і нарады (закулісныя), пасьля якіх Кэллёг запрасіў усіх на абед.

Гутарка Штрэзэмана і Пуанкарэ.

Нямецкая прэса падае, што хутка па падпісаньні пакту паміж Штрэзэманам і францускім прэм'ерам Пуанкарэ адбылася гутарка, трываўшы аж паўтары гадзіны, замест прадбачанай паўгадзіны. Гутарка адбылася ў кабінэце Пуанкарэ.

Штрэзэман аб пакце.

У гутарцы з прадстаўнікамі парыжскай прэсы, Штрэзэман выказаў задаваленьне пактам, кажучы, што гэта новы доказ француска-нямецкага збліжэньня і першы крок да рэалізацыі Злучаных Штатаў Эўропы. Далей Штрэзэман кажа, што накрэсьленая ў пакце праграма вымагае сьціслага француска-нямецкага супрацоўніцтва, абапертага на справядлівасьці і роўнасьці.

Француская прэса разыходзіцца ў ацэнцы пакту. Адны часопісі прыдаюць вялікае значэньне прыезду ў Парыж Штрэзэмана, другія прыезду Кэллёга. Іншыя газэты цьвердзяць, што карысьць француска-нямецкага паразуменьня Штрэзэман бачыць толькі для Нямеччыны, а іншыя кажуць, што подпіс Нямеччыны зьяўляецца парукай міжнароднай салідарнасьці.

„Известия" аб пакце.

(Паводле Пата). Пішучы аб даручэньні ўраду СССР запросінаў на надпісаньне пакту Кэллёга, „Известия" падкрэсьліваюць, што гэты крок, хоць мо' і ня прыемны для некаторых з 15 першых учасьнікаў пакту, быў прымусовым у сувязі з прынцыпам публічнай эўрапэйскай і амэрыканскай апініямі дэклярацыі радавага ўраду, сцьвярджаючай, што пакт бяз удзелу ў ім СССР можа быць скіраваным проці Радаў.

Далей, сцьвярджаючы пэўнае адхіленьне ад першага кірунку пакту, на якое мусілі згадзіцца яго ініцыятары, „Известия" падчырківаюць, што адначасна з уваходам пакту ў жыцьцё аднолькава як для першых яго 15 учасьнікаў, так і для пазьнейшых, гэта пазбаўляе першых яго ўчасьнікаў свабоды агрэсыўнай акцыі ў адносінах да тых дзяржаваў, якія ня бралі ўчасьця ў цэрэмоніі 27 жніўня г. году ў Парыжы.

Запрашэньне СССР да пакту Кэллёга.

„ТАС" падае, што францускі амбасадар Гэрбэттэ ўручыў Літвінаву, на падставе інструкцыі свайго ўраду, запрашэньне ўраду СССР да ўдзелу ў пакце Кэллёга.

Ад імя свайго ўраду амбасадар Гэрбэттэ заявіў Літвінаву, што гэтае прыступаньне да пакту адбудзецца на тых самых варунках і з тымі самымі прывілеямі, якія прызнаны ўжо падпісаўшым яго дзяржавам.

Апрача гэтага, Гэрбэттэ ўручыў Літвінаву копію падпісанага пакту. Літвінаў яшчэ папрасіў даручэньня яму ў афіцыяльнай форме сьпіска ўсіх урадаў, да якіх высланы падобныя запросіны і ўсе дакумэнты, становячыя дыпляматычную карэспандэнцыю ў справе пакту, асьвядчаючы пры гэтым, што гэтыя інфармацыі будуць патрэбны радаваму ўраду пры разглядзе даручанай прапазіцыі.

СССР і Афганістан.

Амэрыканскія прадстаўнікі ў дзяржавах, не запрошаных яшчэ да надпісу пакту, паведамілі іх аб варунках прылучэньня да пакту. СССР і Афганістан, як дзяржавы ў якіх няма прадстаўнікоў Зл. Штатаў, будуць паведамлены аб гэтых варунках пры пасярэдніцтве францускіх дыпляматычных прадстаўнікоў.

Радавы „абсэрватар" у Жэнэве.

Нямецкая прэса ў Жэнэве падае, што туды прыехаў радавы абсэрватар Барыс Штэйн, які браў удзел у разбраенёвай камісіі. Прыезд Штэйна ў Жэнэву, дзе ён мае цца афіцыяльна даручыць старшыні разбраенёвай камісіі одпіс радавай ноты, выклікаў у Жэнэве вялікае ўражаньне.

Эвакуацыя Надрэніі.

„Бэрлінэр Тагэблят" падае, што стараньні дыпляматычных прадстаўнікоў Нямеччыны ў Парыжы, Лёндане, Рыме і Брусэлі, пазваляюць спадзявацца, што канцлеру Мюлеру ўдаецца на верасьнёвай сэсіі Лігі Народаў паставіць справу эвакуацыі Надрэніі.

Рады і разбраеньне.

Абгаварваючы пісьмо Літвінава, высланае ім да старшыні прыгатаваўчае камісіі разбраенёвай канфэрэнцыі, „Известия" атакуюць Лігу Народаў, за адклад разгляду радавага праекту разбраеньня.

„Ратыфікацыя" трактату ў Нэттуно югаслаўскім „парлямантам".

Харвацкія газэты пішуць, што—ў часе галасаваньня ў справе ратыфікацыі Трактату ў Нэттуно—ў югаслаўскім парляманьце быў прысутных усяго 87 паслоў. Такім чынам, справаздача з паседжаньня парляманту, на якім быў ратыфікаваны гэты Трактат, прынятых быццам большасьцю 158 паслоў (?), зьяўляецца, кажуць газэты, звычайным, (ці—вярней: надзвычайным!) машэнствам... З гэтых лічбаў харвацкая прэса выводзіць бясспрэчна, што ўрад ня мае большасьці ў парляманьце, прынамсь — у справе ратыфікацыі трактату.

Сэнсацыйныя рэвэляцыі ў справе будовы нямецкага браняносца.

Нямецкая камуністычная прэса робіць сэнсацыйныя рэвэляцыі ў справе будовы браняносца, што выклікала скандал у Нямеччыне. Аказваецца, што калі новы нямецкі ўрад сабраўся, каб прыняць пастанову: ці будаваць браняносец, ці не, браняносец быў ужо амаль не напалову збудаваны... Такім чынам новы ўрад павінен быў проста сцьвердзіць дакананы факт і прадаўжаць будову,—бо гэта каштавала-б таней, чым разабраць ці збурыць тое, што ўжо зроблена... Такім чынам, запраўды-ж „тэхнічная праца ідзе сваім парадкам", кіруючыся неяк „сама сабой"...

Амэрыка будуе ваенныя караблі „у чэсьць Кэллёгавага міру".

Побач з міратворчай працай, амэрыканскі ўрад не забываецца точна выконваць „вялікую марскую праграму" — збраеньняў. З 8 распачатых ужо будовай крэйсэраў на вясну будуць ужо спушчаны 2, пасьля ў ліпні — яшчэ два і так далей.

Перагаворы ў справе саюзу Турцыі, Пэрсыі і Афганістану.

Маскоўская прэса даносіць аб распачатых перагаворах паміж Турцыяй, Пэрсыяй і Афганістанам — у справе заключэньня абаронна-зачэпнага ваеннага саюзу.

Паводле вестак радавай прэсы, кіруючую ролю ў саюзе будзець іграць Турцыя. Турэцкія ваенныя інструктары ў вялікай лічбе будуць разасланы ў Пэрсыю і Афганістан для кіраваньня ваеннай падрыхтоўкай іх арміяў.

Кэллёг зробіць візыту... Ірляндыі.

Сэнсацыю выклікае вестка аб тым, што мін. Кэллёг з Парыжу заедзе ў Ірляндыю, але ня зробіць візыты Англіі... Чэмбэрлен, як баюць, не паехаў у Парыж, каб не пабачыцца ня толькі з Штрэзэманам, якога ашукаў у справе акупацыі, але і з Кэллёгам, якога таксама спрытна „надуў", зрабіўшы ўмову з Францыяй—у справе „паразуменьня на моры", скіраванага проці Амэрыкі. У Дубліне, сталіцы Ірляндыі, маюць вельмі ўрачыста прымаць прадстаўніка Амэрыкі, ахвяраваўшы яму дыплём на „пачотнага грамадзяніна м. Дубліна".

Новы кароль.

Гэтымі днямі Альбанскі дыктатар, які зьяўляецца паслушным інструмэнтам у руках Мусоліні, абвясьціў сябе каралём.

Нічога — пацяшае ён сам сябе, гаспадар не захоча маіх грошы... ён ня скруціць...

Ён злуецца, што гаспадар ня ведае, як ён Вайцех добра думае цяпер аб ім. Але ён яму скажа:

Гаспадар, я да вас нічога ня маю...

Але, ён яму так скажа. Ён „здохновляецца" і ў яго зьяўляецца дзікая ідэя. Калі ён атрымае грошы, ён пацалуе яму ў руку, як вымагаецца.

— Гэта будзе зусім прыгожа!

Але ён баіцца аднаго: галава ў яго закручана, ён можа яшчэ забыцца...

І ён паўтарае гэта некалькі разоў:

Гаспадар, я да Вас нічога ня маю! А пасьля гэтага пацалаваць у руку...

Ён робіцца весялейшым і пэўным, што ўсё пройдзе добра... Але ня доўга малявала яму фантазія гэты рысункі. Ходзячы туды і назад недалёка ад друкарні, куды ён кожную хвілю кідаў любоўныя пагляды, ён патроху пачаў бачыць голую запраўднасьць, галодную, адзінокую і яго трасло.

— Глупства, казаў ён — я-ж не магу так адыйсьці... гэта-ж немагчыма... прабыў 25 гадоў і так сабе пайсьці... гэта ня можа быць!

Трэба паправіць. Ён зойдзе і скажа так:—Вы не павінны мяне адпусьціць... Вы губіце мяне, што значыць, 25 гадоў я прабыў у Вас, хто мяне возьме цяпер... стары, хворы...

О, не! схопліваецца ён... хай яго Бог сьцеражэ гэтакае казаць... ён яшчэ не стары, яму ўсяго 60 гадоў, ягоны бацька працаваў да 75 гадоў. Хворы напэўна не... што значыць хворы! Калі часам забаліць сьпіна, дык пашто гэта павінен ведаць гаспадар? Ці гэта бацька, што ён будзе прад ім бедаваць?..

Але думка, што ў апошвія часы, сьпіна яму часьцей баліць, не дае—яму пакою.

Праўду кажучы, то і нячэсна з майго боку хаваць праўду... працаўнік павінен быць здаровым, асабліва пры маёй рабоце... цягнуць купы паперы і скрынкі, трэба мець сілы. Мне гэтага ўжо бракуе... Але! але! мне бракуе! Такую рэч ня можна хаваць... я буду горш за злодзея, калі я гэта схаваю, ён павінен усё ведаць, захоча то будзе трымаць, не—то не! Накідвацца гаспадару ня можна...

І ён пастанаўляе, зайсьці да гаспадара, сказаць яму ўсю праўду і хай ён ведае, хто такі Вайцех...

Ідучы да гаспадара, ён спаткаў рабочых, якія ішлі з друкарні.

Добры-дзень! сказаў ён ім... ужо на „абед"?

— Ці ты ня тутэйшы? замест адказу спытаў зьдзіўлена адзін рабочы.

Я... прабарматаў Вайцех.. я брацьця звальняюся з фабрыкі... хі-хі-хі—ужо час!..

Дык ты ўжо змучыўся? сьмяяўся рабочы—брыдка! Што значыць змучыўся? бараніўся Вайцех,—так сталася, Бог так хоча... будзьце здаровыя, дзеткі... я іду жагнацца з гаспадаром... 25 год адслужыў... я нічога ня маю да яго... мне належыцца яшчэ за два дні... глупства—ён заплаціць... ён за 25 год заплаціў, то і за два дні заплаціць...

Ён неяк дзіўна рассмяяўся, малады рабочы хацеў яму нешта адказаць, але другі яго перабіў:

— Хадзем, чаго ты тут астанавіўся бедаваць?..

— Ідзеце, ідзеце, браты, есьці! зьвярнуўся ласкава Вайцех. Калі небудзь яшчэ спаткаемся.. О, так! мы яшчэ пабачымся.

Але ён сам адчуваў, што ён сам ня верыць у свае словы і ён заўважыў, як далёка ён цяпер ад тэй моладзі, каторая пайшла хуткімі крокамі, а яго пакінула аднаго...

— Хай ім Бог паможа! Я да іх нічога ня маю!—прабарматаў ён і скіраваўся ісьці да гаспадара па рахунак...

Перакл. з жыд. Э. Залкінд.

Наша хроніка.

Фальшывыя чуткі. Як даведваемся, на правінцыі ходзяць чуткі, быццам у зьвязку з апошнімі падзеямі ў Вільні многія з тутэйшых беларускіх дзеячоў пазаарыштаваныя і частка паўцякала з Вільні. Гэтым катэгарычна запярэчваем такім непраўдзівыя весткі і падаем да ведама грамадзянства, што ніякіх арыштаў яшчэ ня было і ніхто з верных сял.-работніцкай ідэалёгіі навет і ня думаў уцякаць са свайго становішча, каб навет і мела-б здарыцца што небудзь неспадзеванае.

Сталяры ўсё бастуюць. У Вільні ўсё яшчэ (больш 3-х тыдняў) трывае забастоўка сталяроў, выкліканая не выпаўненьнем работніцкіх дамаганьняў—50 прац. падбаўкі.

Бастуюць работнікі ўсіх прафэсіянальных саюзаў, ня гледзячы на іх палітычныя арыентацыі. Перагаворы „ваюючых" старон давялі да таго, што працадаўцы ўжо прызналі некаторыя жаданьні бастуючых. Некаторыя-ж фірмы прызналі слушнымі ўпоўнасьці дамаганьні работнікаў, якія ўжо і пачалі працаваць. Рэшта работнікаў бастуе.

Галадоўка палітычных вязьняў. Надовячы ў старай Вялейцы выбухла галадоўка палітычных вязьняў. Галадаючыя жадалі: прадаўжэньня спацэру, палепшаньня ежы і вопраткі, адрозьніваючайся ад крымінальных.

Такія весткі аб гэтай галадоўцы падае польская прэса.

Рэзультаты галадоўкі яшчэ ня ведамы.

Злавілі камуністаў. Надовячы польскія пагранічнікі затрымалі на радава-польскім пагранічы ў раёне Івянца 3 падазроныя асобы, якія быццам намерваліся перайсьці ў Рады. Сьледзтва, быццам, выказала, што гэта сябры зьліквідаванай камуністычнай ячэйкі.

Высяленьне расейскіх манархістаў. На моцы пастанаўленьня Мін. Ужутр. Спраў з дня 24 жніўня г. году, прымусова высяляюцца з абшараў Польшчы, як „уцяжлівыя чужаземцы", 5 пражываючых у Вільні расейскіх манархістаў.

Высылаюцца: сын праваслаўнага сьвяшчэньніка — Гапановіч, Мусьлін, Дзянісаў, Самахвалаў і Мікасевіч. Усім ім дана 2 нядзелі часу на зьліквідаваньне сваіх спраў.

Вымененыя зьярталіся з просьбай на пазваленьне ўезду ў Латвію у латвійскі консулят, але там ім адмовілі сталай візы.

Цікавы працэс. Нядаўна закончыўся ў Вайсковым Акружным Судзе ў Вільні двухдзённы працэс нейкага харунжага Волінскага.

Справа ў тым, што ў кастрычніку 1925 года, некая пані Бутурлінянка, уласьніца маёнтку Буйвідзішкі, атрымала ананімны ліст, аўтар якога, пагражаючы сьмерцьцю у разе адмовы, загадваў палажыць у акрэсьленым месьце канвэрт з 500 злотымі. Перапалоханая пані так і зрабіла, і атрымала за паложаныя грошы паквітаваньне: „Муха-Міхальскі".

У мінулым годзе такая „прапазіцыя" паўтарылася ізноў. Гэтым разам аўтар ананіму зажадаў 1000 злотых. Пісьмо было падпісана ад імя тэрорыстычнай групы Выканаўчага Камітэту Саюзу Партыі Зах. Беларусі (?) (Zw. P. Z. B. — як падае віленская прэса).

Але пані паведаміла аб гэтым паліцыю (сьледчую), якая і пахавалася ў патрэбным часе ў умоўленым месьце магільніку. Агенты хутка заўважылі зьбліжаючуюся групку кавалерыстаў. Кавалерысты спыніліся перад брамай, адзін з іх зьлез з каня (хар. Валінскі) і сказаў ад'ехацца, а сам пашоў на могільнік і забраўшы з умоўленага мейсца канвэрт з грашыма вярнуўся назад. Тут на яго напалі „выведоўцы" і закавалі ў кайданы. Харунжы пачаў крычаць. На крык зьбегліся жаўнеры, але „выведоўцам" удалося іх угаварыць, і тады харунжы Валінскі быў прывезены ў палкавую канцылярыю.

Падсудны хар. Валінскі да ўдзелу ў гэтай справе ня прызнаваўся. Але каліграфічны аналіз каліграфа Качара становіча цьвярдзіць, што аўтарам двух вымененых ананімаў зьяўляецца падсудны харунжы.

Апіраючыся на гэтым, вайсковы суд прысудзіў харунжага Валінскага на 2 гады цяжкага вастрогу і на выдаленьне з войска.

Цікава было-б ведаць, што было-б калі-б Валінскі быў беларусам?

— Няма хіба сумліву, што яго засудзілі-б найменш як на 12 гадкоў, дый, апрача гэтага, „вывядоўцы" пастараліся-б (о, яна гэта ўмеюць!) выкрыць усе тэрарыстычную арганізацыю „вывротоўцоў",— „комунізуёнцых бялорусінуў",—ад імя якой харунжы Валінскі апошні раз падпісаўся. Больш комэнтарыяў не падаём...

Ці-ж ня добры сьведка? Апошнімі днямі выязная сэсія Акружнага Суду ў Вільні разглядала ў Браславе справу жыхароў Браслава, селяніна Лісоўскага і нейкага Язэпа Маркевіча, якія абвінавачваліся ў абакрадзеньні паштовага ўраду ў Мёрах. Адказалі з турмы, куды іх засадзілі зразу па западозраньні ў крадзяжы.

І вось, пры разглядзе справы аказалася, што яна ня можа быць разгляданай далей, бо галоўны сьведка абвіненьня, былы кіроўнік „абакрадзенага" ўраду пошты, Францішак Пашкевіч, сядзіць цяпер у турме на Лукішках, за дэфраўдацыю (далікатна — за казённую кражу).

З такой прычыны суд адлажыў разгляд справы і на просьбу адваката згадзіўся падсудных сялян выпусьціць пад дазор (нагляд).

Ці-ж ня сам толькі „начальнік" і абакраў сваю ўстанову, а каб ня было на яго

ніякага западазрэньня, дык скінуў бяду на нявінных беларускіх сялян, але пабачым, што высьвіцца на судзе.

Бываюць выпадкі, што і беларусы апраўдваюцца, але, ой... як рэдка.

З жыцьця Горадні.

✕ **Раней лігіяністка—цяпер крымінаістка.** Наша Горадня, хоць ні Парыж які, ці Бэрлін, але ўсё-ж такі можа канкураваць з заграніцай, асабліва ў галіне „вынаходкаў“, а жывуць у гэтым горадзе людзі бяццам у кіне-тэатры: кожны дзень чалавек можа ўбачыць розных рэчаў: і драмаў і трагэдыяў і камэдыяў і г. д., дык дзеля таго, што гэтая „трагікамэдыя“, якой я хачу падзяліцца з паважанымі чытачамі „адыгрывалася“ ў нас, а таксама, здаецца, у Зах. Беларусі першы раз, дык варта ведаць. Мінуў ужо тыдзень, як у Горадні паліцыя арыштавала адну жанчыну, быўш. легіяністку, якая, будучы ў Вільні беспрацоўнай, знайшла „вынаходак“, як выйсьці з гэтага прыкрага палажэньня, знайсьці грошы і пажыць так, як жыла за „przeszłych czasów“, калі служыла ў легіёнах. Перадусім, купіла сабе мужчынскую адзежу, апранулася і, дастаўшы дзесьці пашпарт фальшывы, на імя Язэпа Вароніча, пайшла шукаць сабе кабеты (ведама, з грашмі) дзеля жаніцьбы. Праз нейкі час занайшла-такі такую кабету і ў адным з касьцёлаў у хуткім часе адбыўся шлюб. Вось гэтая „маладая пара“ пайшла ў хату да жонкі дзеля супольнага шчасьлівага жыцьця, але ня доўга цягнулася гэтае „супольнае жыцьцё“, бо ўсяго два тыдні: яна, абрабіўшы сваю справу, уцякла. Як яны пражылі два тыдні?—я ня ведаю, даволі таго, што калі яна ўцякла, жана гэтага Вароніча заявіла ў паліцыю, што яе муж, узяўшы грошы, дзесьць прапаў бяз весткі і кажа: „пашукайце мо‘ бандыты якія абрабавалі і забілі“. А гэты вось „муж“ уцёкшы, ад яе, прыехаўшы да Горадні, ізноў знайшоў сабе кабетку і запрапанаваў ёй жаніцца. Тая пасьля доўгага намыслу згадзілася і ўжо далі на запаведзі ў Бараадынскім касьцёле і ксёндз навет з амбоны адзін раз казаў, што „Язэп Вароніч жэніцца з такой-та кабетай.... (выбачайце мяне, але прозьвішча гэтай кабеты дзеля таго, што яна прасіла не зьмяшчаць у прэсе, не падаю), але гэтым разам да шлюбу не дайшло, бо неяк перад другой запавядзяй застала арыштавана і выясьнілася, што гэта ня мужчына, а кабета. Мала гэтага, паліцыя думала, што мае дачыненьне з гэрмафрадыткай, пазвала лекарскую камісію, якая пасьля баданьня сьцьвердзіла, што гэта ёсьць не гэрмафрадытка, а самая настаяшчая жанчына.

Хваля.

Карэспандэнцыі.

Панскія „слугі“.

(Будслаўск. гм., Вялейскага пав.).

Будучы праездам у Будславе, заўважыў я некалькі хлапцаў, якія ўзьдзяўбурыўшы на свае галовы рагатыя шапкі з пятушкамі, важна ішлі праз рынак. „Што гэта за чудакі і адкуль?“—спытаўся я знаёмага. „Гэта Матыцкае кулка Младзежы“ — чую адказ.

Ці вам ня сорамна, хлапцы, перад людзьмі? Замест таго, каб с‘арганізаваўшы Гурток Т-ва Бел. Школы, працаваць разам з іншымі на ніве белар. адраджэньня — лезеце жыўцом у чужацкую скуру! Кіньце лепш гэтыя панскія замашкі, бо час жорстка расплаціцца з вамі. **Ч.**

Нашае „жыцьцё“.

(В. Ліпаўка, Докшыцк. гм., Дзісьненскага п.).

Чытаючы сваю газэту, кожны раз бачымо на яе шпальтах карэспандэнцыі з усяе Зах. Бел. Карэспандэнцыі гэтыя ёсьць ня чым іншым, як голасам пратэсту эксплёатуемай працоўнай беднаты. Падзяліцца сваім горам праз родную газэту—адзіны выхад селяніна, бо на мясцох „б‘юць і крычаць не даюць“.

Дык, вось, жыта мы пачалі жаць зялёным, бо леташняга хлеба, нягледзячы на частыя дакупы, не хапіла. Дзеля таго, што пожняў амаль што няма — пайшлі касіць дворнае па наст. умове: 2 ч. пану, а 3-ю сабе, пры гэтым трэба зжаць яшчэ пану паўморга жыта. Каб было чым заплаціць падаткі, шмат хто ідзе ў двор Замоша (абш. Слатвінскага) на падзёншчыну. Тут, дык пануе сапраўдны прыгон. За 1 зал. у дзень трэба працаваць на сваім хлебе ад цямна да цямна, не адгінаючы сьпіны, бо над сьпінай стаіць пісар з бізуном. Пісар гэты, па прозьвішчу Пшанічка, зьяўляецца асабліва верным панскім сабакай. Сваю сабачую вернасьць ён даводзіць да таго, што навет за некалькі галінак чаромхі, як гэта здарылася сёлета вясной, ганяецца за дзяцьмі па лесе, абзываючы апошніх пры гэтым рознымі нецэнзурнымі славамі. **Ч.**

Як у нас паўстала „паўлючкова Прасьвета“.

(м-ка Астрына, Лідзкага пав.).

У восень 1927 г. з нашага мястэчка аднаму селяніну прышлося быць у Вільні. Там да яго падлізаўся „Паўлючок“ і надаваў яму розных папераў на залажэньне ў нас „Прасьветы“, селянін, прыехаўшы з Вільні, перадаў паперы іншым, каторыя і залажылі Прасьвету да каторае і я сам належаў. У лютым прыходзіць да нас тэлеграма, падпісаная Паўлючком. Вызывае ён нашага сэкрэтара В. О. зараз зьявіцца ў Вільню. Што-ж, мы думалі, важная справа. Пазьбіралі з сяброў складкі і адправілі сэкрэтара да яго. Наш сэкрэтар выяжджаў да Вільні, дык толькі меў за што заехаць туды, а назад спадзяваўся на „Паўлючка“. Бо мы ў газэтах часта чыталі, як ён абходзіўся з сялянамі, каторыя былі на сабраньні, ці прыяжджалі па іншы. справам. „Паіў, карміў, да хаты адпраўляў дый грошы даў“. Гэта праўда. Так ён зрабіў зрабіў і з нашым сэкрэтаром. Даў на прыезд да хаты, вярнуў за прыезд да Вільні і даў бібліятэку і шмат розных папераў і яшчэ абяцаў прыслаць нейкі музыкальны інструмант, піяніна, ці што іншае. Гаварыў толькі: „працуйце добра, дык усё будзе“. Вось падумайце якую бібліятэку даў вялікую, аж ня было як зьмясьціць у шафу, але зьбілі з дошчачак скрыначку, дык туды свабодна зьмясьцілі. Паўлючок абяцаў усё нам, бо спадзяваўся пралезьці ў Сойм нашымі галасамі. І вось, перад галасаваньнем прыслаў ён нам фунтаў дзевяць адозваў з нумарамі 37 і прасіў раздаць сялянству. Але мы, атрымоўваючы газэту „Воля Працы“, даведаліся, на чыю карысьць ён працуе, дык навет і не паказвалі сялянству гэтых нумароў. Вось у нас, гэтая „Прасьвета“ „трымаецца і да цяперашняга часу. Ня прыносіць яна нам жаднае карысьці і дзеля гэтага выходжу з яе і раджу гэта самае зрабіць іншым сябрам. **Міхась Кукаль.**

Ад Рэдакцыі. „Паўлючок“ „памёр“, але спадак свой пакінуў „Спадару“. Ці ня будзе гэты дзеяч яшчэ больш шкодны для беларускае справы, але народ наш ужо на стольні сьвядомы, што ваўкоў у авечай скуры адрозьніць і пакажа дарогу туды, куды зайшоў са сваёй здрадніцкай працай „Паўлючок“.

За 8-мігадзінны дзень працы!

(в. Міцькавічы, Моўчадзк. вол., Баранав. пав.).

Каля нашае вёскі праходзіць чыгунка, адзіная жывіцелька беззямельных і малазямельных сялян. Карыстаючыся з таго, што галодны і цёмны селянін нідзе ня дзенецца, а мусіць працаваць хоць 15 гадзін у дзень, старэйшы рабочы Юрчык Базыль і дарожны майстар Лукашэвіч, з ст. Моўчадзь, эксплёатуюць нашых сялян, як самі хочуць. Аб васьмігадзінным дні працы няма і успаміну. Замест таго, каб канчаць працу ў 3 гадз. папаўдні (зачынаюць працаваць у 6 гадз. раніцы з аднагадзінным перарывам на абед), як гэта ўстаноўлена расьпісаньнем, ст. рабочы Юрчык трымае работнікаў да 5 гадз. вечара, а часамі й пазьней, нічога за гэта ня плацячы. Ангельская субота таксама не праводзіцца. Замест таго, каб канчаць працу ў 12 гадз. дня, то яна заўсёды цягнецца да 3 папаўдні. А як толькі хто з работнікаў зьверне на гэта ўвагу пана Юрчыка, то на другі дзень пры праверцы „адважны“ адсылаецца да хаты, а рэшта, каб ня страціць кавалка хлеба, мусіць маўчаць і працаваць столькі, сколькі скажа пан Юрчык.

Цікава, ці гэта законы аб васьмігадзінным дні працы зьмянілі самі п. п. Юрчык з Лукашэвічам, ці мо‘ ён зусім ня існуе на чыгунцы?

Не бракавала-б зацікавіцца гэнай справай адпаведным органам, а інспэктару ахоны працы ў асаблівасьці.

Апрача гэтага, работнікі самі павінны ведаць, што здабыча 8-мігадзіннага дня працы каштавала пралетарыяту ня мала высілкаў, а навет і ахвяр і ўтраціць гэную дарагую здабычу будзе вялікай ганьбай для нашых работнікаў. Дзеля гэтага яны самі супольнымі сіламі, а не паадзіному павінны стаць у абароне 8-мігадзіннага дня працы і што не ўдавалася-б зрабіць аднаму, тое ўдасца зрабіць супольным высілкам, бо кожны ўжо ведае, што ў злучнасьці сіла, якой ня змогуць перамагчы ані Юрчык, ані Лукашэвіч. **Дзед Мацей.**

Нам пішуць яшчэ, што:

✕ **У мястэчку Астрыне, Лідзкага пав.** сяляне яшчэ несьвядомыя. Нашую газэту баяцца чытаць, але толькі здраднікаў — Умястоўскага і „Паўлючка“. Як была Грамада, дык баяліся яе, як ягню. У часе выбараў знайшліся „істінно рускія“ і галасавалі за 20-ку. Дзякуючы такой несьвядомасьці і трусасьці, моладзь гніёе ў п‘янстве. Астрынскія сяляне павінны памятаць, што моладзь можна добра выхаваць і адучыць ад п‘янства і разбояў толькі ў сваёй роднай арганізацыі. Пара Вам апомніцца і залажыць Гурток Т-ва Бел. Шк., а вынікі не дадуць доўга чакаць.

✕ **У в. Цераспале Нова-Пагостскай вол., Браслаўскага пав.** малады хлапец Жук з вёскі Ваўчкоў парнуў нажом Каваленка, жыхара гэтай-жа вёскі. Каваленак хутка памёр, а Жук сядзіць у турме. Рэч дзеялася на „вечарынцы“. Вядома ўжо, якая там была вечарынка.

Моладзь! Кіньце братабойства і працуйце для дабра свайго народу!

✕ **У м-ку Жодзішках, Вялейскага пав.** абшарніца Карноўская проста такі зьдзекуецца над сялянамі.

Пасьля 1861 году жодзішскія сяляне атрымалі надзел зямлі з двара Жодзішак. За адну дзесяціну дасталі аж 10! Можа хто падумае, што добра надзялілі сялян. Але, як пасеялі збожжа, то і зьбіраць ня было чаго, дык заставілі на „лес“. За некалькі дзясяткаў гадоў дачакаліся іх патомкі хвайняку, бо лес сапраўдны ня мог вырасьці. Лес гэты „Копны-Бор“, гранічыўся з лесам абшарніка з двара Данюшэўскага. Стаў калоць вока мужыцкі лес пані Карноўскай: трэба пазбавіць мужыкоў сваго лесу. Прыняла яна каморніка. Сяляне сьпярша хацелі яго прагнаць, але потым запыталіся ў войта Кудзіна, што рабіць? Войт сказаў, сваім войтаўскім розумам, што так трэба і каб мы яго не чапалі. Каморнік памерыў і сялянскі лес далучыў да двара. Пачалі сяляне судзіцца, але якраз выбухнула вайна і ўсе паперы былі вывезеныя. Пасьля вайны сталі нашы сяляне вяртацца на Бацькаўшчыну. Будынкі былі зьнішчаны. Пачалі вазіць дрэва з нашага лесу, каб адбудавацца. Мала-па-малу адбудаваліся. Аж лясьнікі з паліцыяй пачалі аблічаць нашыя будынкі і дапытвацца, дзе бралі лес. Усе адкрыта сказалі, што ў „Капны-Бары“. Тады абшарніца падала ў Міравы Суд, які не разглядаючы, чыя ўласнасьць, засудзіў нас, больш як 30 гаспадароў па некалькі тысячаў злотых. За нас сьведчылі цэлыя вёскі, аднак, апраўдацца мы не маглі.

Абшарніца Карноўская ахвяравала нашыя сьлёзы на касьцёлы ў двары Даўгэўскім і Жодзішках. Вось бачыце, паважаныя чытачы, куды нашы грошы ідуць?

✕ **Моладзь у в. Пяшчатка-Палавецкая, Берасьцейскага п.** не стаіць на такім роўні, як гэта трэба было-б працоўнай моладзі. Дарагія браты, ці мы дзеля таго радзіліся, каб толькі цягнуць ярмо нядолі? Не! Мы не павінны больш так жыць! Няхай нас гоняць, сочаць за намі—мы, як адзін, павінны стаць у рады барацьбітаў за асьвету працоўнаму народу!

✕ **У в. Лебедзева, Маладзечанскага пав.** моладзь і навет сталыя мужчыны зусім згубілі сьвядомасьць, дзеля таго, што няма арганізацыі, якая давала-б сьведамасьць, вучыла-б дружнасьці, словам няма Гуртка Т-ва Бел. Школы, а разам з тым і бібліятэкі-чытальні. Апрача таго, сярод суседніх вёсак, ёсьць такія, што не атрымоўліваюць сваёй газэты, з каторай маглі-б даведацца, як жывуць другія вёскі і як расьце барацьба за асьвету сярод працоўных мас. У такіх вёсках, замест таго, каб сабрацца ў адну хату ды прачытаць газэту, ці кніжку, часта гуляюць у карты ды напіваюцца. Яны думаюць так: як, мы маем аддаваць грошы на тую газэту? Лепш зьбяромся ды прап‘ём. Вось якія гутаркі.

Дарагія браты! Скажам адзін аднаму, што ня добра робім і што пара было-б пакінуць гэта. Зложымся хоць па пяць грошаў ды выпішам сваю газэту „Долю Працы“, закладзем Гурток Т-ва Бел. Шк., бібліятэку-чытальню.

Дык да дружнай і супольнай працы!

✕ **У м-ку Астрыне, Лідзкага пав.** поп Зубовіч аблаяў дзяцей, убольшасьці 12 ці ды 15-цігадовых дзяўчат, называючы іх блудніцамі. Ну й папы! Відаць, не адну пару лапцёў чорт падраў, пакуль такога папа падабраў.

✕ **У 1927 г.** на рацэ Мяюце, каля вёскі Жукоў-Ложных, збудавалі мост, але работнікам, якія там працавалі, яшчэ да гэтай пары грошай ня выплацілі і жыві, як хочаш. Сёлета рабілі падсыпы (за якія таксама не заплачана), дык мост ня вытрываў: падняўся сьпярша ўгару, а потым адзін бок абваліўся ўніз.

Усю вясну хадзілі сяляне да падрадчыка, нейкага „стараабрадца“ на работу па 3 зл. у дзень і ні разу ня даў грошай. Цягнуў, цягнуў, а цяпер і хвастом накрыўся: ні яго няма, ні грошай. Але, ці толькі ў нас гэтак „выплачваюць“ розныя „панкі“ за тое, што селянін і работнік гне сьпіну цэлы дзень?

✕ **У мястэчка Ляхавічы** прывезьлі сяляне з вёскі Малышы прадаваць дровы. Але вось прыходзіць паліцыя з лясьнікам і некаторых адаслалі дамоў, а некаторых на пастарунак. Сяляне пачалі прасіцца, каб пусьцілі іх прадаць гэтыя дровы, бо вельмі далёка ехаць (18 вёрст), прытым летні час і працы шмат, або хаця няхай сьпішуць пратакол, ці перададуць іх справу ў бліжэйшы пастарунак ды адпусьцяць дамоў. Але яны пачалі крычаць, называючы сялян злодзеямі, камуністамі, бальшавікамі і інш.

Вось, як абходзяцца з беднатой, ды яшчэ беларускай.

+ **У в. Занеўшчыне, Усялюбскай вол.** некаторыя сяляне нагаварваюць бацькоў, каб не пасылалі сваіх дзяцей у Навагрудзкую Бел. Гімназію. Гэта не праўдзіва. Нам трэба падтрымліваць свае гімназіі і адначасна дамагацца ад іх, каб яны сапраўды апраўдвалі назоў беларускай гімназіі, у якой атрымоўваюць асьвету дзеці беларускай працоўнай беднаты і не дапускаць да такіх выпадкаў, як гэта мела месца ў Нав. Бел. Гімназіі, дзе было выкінута каля 40 вучняў.

Значэньне эспэранта.

Сучасную пару характэрызуюць добрыя рэчы: „самаход, самалёт, радыё“.

Патрэбы, на выкананьне якіх раней вымагалася тыдні часу і навет месяцы, цяпер задагоджваюцца хутка. Народы і дзяржавы міма волі пачалі зносіцца між сабой часьцей, а цяпер зносіны зьяўляюцца патрэбай штодзеннага жыцьця. У гэтых узаемнаадносінах вялікаю перашкодаю зьяўляецца вялікая колькасьць моваў. Напрыклад—у радыё. Не разумеючы мовы, мы можам да апошняга карыстацца тым, што дзеецца праз радыё у сьвеце. А моваў налічваецца да 1500, акрамя мясцовых асаблівасьцяў і іх адценкаў. Над гэтым думалі ня мала. Ня мала ламалі галаву, якую з існуючых моваў зрабіць агульнаю міжнароднаю моваю. І пераканаліся, што ніводнае мовы для гэтага браць ня можна. Розьніца паміж народамі да гэтага дапусьціць ня можа. Калі-б такою, напрыклад, моваю зрабіць мову францускую, дык панам усяго сьвету зрабілася-б Францыя, а другія народы ўтрацілі-б сваё дзяржаўнае значэньне. Тады ўсе народы шукалі-б і давалі-б працу толькі францускім урадоўцам: вучыцялям мовы, судзьдзям, кельнэрам і інш. і гэтым-бы крыўдзілі жыхароў іншых народнасьцяў. А іншае мовы не магчыма прыняць за агульную, праз яе вельмі цяжкую граматыку, або выразы. Не надаюцца да агульных з розных прычын, таксама і мовы памёршыя: стараграцкая, славянская, лацінская, ці габрайская. Дзеля гэтага не заставалася нічога іншага, як прыняць нейкую штучную мову, для ўсіх новую, лёгкую, усебакова выпрабаваную, як цяпер значна ўжо ў сьвеце пашыраную мову „эспэранто“, якая не належыць ні да якога народа, ні да якой палітычнай партыі, ці рэлігіі. Было гэта ў 1887 г., калі тварэц эспэранто, варшаўскі доктар Л. Замэнгоф, жыд па паходжаньню, які радзіўся ў 1859, а памёр у 1917 годзе, надрукаваў і выдаў аб эспэранто сваю першую кніжку. Прапанованае прыхільнымі галасамі вядомых у сьвеце людзей, між якімі быў і пісьменьнік Леў Талстой, дваццаць сем сябраў францускае Акадэміі Навук і інш., эспэранто шырылася хутка. Пасьпехі яго ў апошніх гадох ёсьць вялікія і гэта мова цяпер без рэклямы і разгалоску аб ёй, захоплівае ўсе пласты, усіх народаў. На сусьветнай гандлёвай канфэрэнцыі ў Вэнецыі 200 гандлёвых прадпрыемстваў дня 2 красавіка 1923 года, прынялі эспэранто за адзіную для ўзаемнага паразуменьня.

„Зьвяз Народаў дня 20 верасьня 1924 г. усімі галасамі прыняў рэзалюцыю, у якой эспэранто прызнаецца памацнічаю моваю ў міжнародных узаемнаадносінах і ўсе праекты іншых штучных моваў—адкінуў.

Канфэрэнцыя „Сусьветнае Тэлеграфічнае Уніі“ ў Парыжу прыняла ў верасьні 1925 г., эспэранто за „выразную“ мову ў тэлеграфіі. Радавы Саюз Рэспублікаў выпусьціў паштовыя значкі і паштоўкі з надпісамі парасейску і эспэранто.

Урадоўцы паступовых дзяржаў вучацца эспэранто. Шмат, якія дзяржавы ўвялі эспэранто й у школах. Цяпер эспэранто ўжываецца на міжнародных зьездах (на міжнародным пэдагагічным кангрэсе ў 1927 г. у Празе), усе рэфэраты якога перакладзены на эспэранто, замест трох-чатырох іншых моваў.

Сусьветныя фірмы і банкі, бюра вялікіх гарговых прадпрыемстваў, вядуць друкі і абвесткі цэнаў, а таксама і некаторую перапіску на эспэранто. Найважнейшай прычынай такога раптоўнага пашырэньня мовы эспэранта ёсьць тая, што эспэранто надзвычайна лёгкае для навукі. Уся яго граматыка мае ўсяго 16 кароткіх правілаў без асаблівых выкрунтасаў; роду ў ім няма, а з запамогаю канцовак з аднаго слова можна зусім лёгка ўкладаць многа слоў іншых, без вывучваньня гэтых слоў на памяць. Правапіс у ім ёсьць фонэтычны, ці іначай кажучы: пішацца так, як чуецца. Сярэдня абразаваны чалавек адразу ўжо знае 75 прац. са слоўніка эспэранто. Эспэранто ёсьць мілагучным і багатым, так, што ім можна выказаць самыя найтанчэйшыя праявы сваіх думак. Аб гэтым сьведчыць багатая эспэранцкая літэратура, якая мае ня толькі арыгінальныя творы, але і многа розных перакладаў з літэратуры ўсіх культурных народаў.

Міжнародная эспэранцкая арганізацыя цяпер ёсьць адною з найвялікшых. Эспэрантысты гуртуюцца ў мясцовых гуртках, мясцовыя гурткі лучацца ў клюбы акружныя і дзяржаўныя, а дзяржаўныя — у Сусьветны Эспэранцкі Зьвязь (Universala esperanto asocio) з асяродкам у Жэнэве, у якой працуюць да 8.000 дэлегатаў і розных консулаў з усіх дзяржаваў і вялікіх местаў сьвету. Пры цяперашнім вялікім падарожным руху эспэрантам паслугоўваюцца скрозь і розныя народы. Што-год адбываюцца сусьветныя эспэранцкія зьезды, якія выразна сьведчаць, як лёгка чужынцам паразумявацца гэтаю для ўсіх даступнаю моваю. Мінулага 1927 г. тысяча клюбаў і гурткоў эспэранцкіх у-ва ўсіх частках сьвету сьвяткавалі 40 угодкі юбілею эспэранто. А на кангрэсе ў Нірнбэргу, які адбыўся ў 1923 г., які назвалі „Цудам сьвету“, 5,000 асоб з 42 розных дзяржаваў Эўропы, Азіі, Афрыкі і Аўстраліі дакладна паразумяваліся з запамогаю эспэранта і гэта выглядала, што нібы гэта былі дзеці аднаго якогась народа. Эспэранто патрэбна і для нас, Беларусаў, калі хочам дакладна ведаць аб усім, што дзеецца ў сьвеце.

Толькі зусім адсталыя і паўдзікія народы ня ўводзяць яшчэ да гэтага часу эспэранто ў пачатковых школах, бо баяцца, каб дзеці працоўных не зразумелі карысьці эспэранто ў міжнародавым клясавым змаганьні.

Трылісьцьнік.

Рэдактар-Выдавец: М. Масьцерко.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.